

Kohtuasi C-709/19**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

25. september 2019

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Hoge Raad der Nederlanden (Madalmaade kõrgeim kohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

20. september 2019

Kassatsioonkaebuse esitaja:

Vereniging van Effectenbezitters

Vastustaja kassatsioonimenetluses:

BP plc

Põhikohtuasja ese

Põhikohtuasi käsitleb kohtuvaidlust, mille pooled on põhikirjajärgselt väärtpaberite omanike huve esindav Madalmaade ühendus Vereniging van Effectenbezitters (edaspidi „VEB“) ja rahvusvaheliselt tegutsev õli- ja gaasiettevõtja BP plc (edaspidi „BP“) ning mille ese on BP aktsionäridele BP väidetava õigusvastase tegevusega tekitatud kahju, mis seisneb nende aktsiate väärtuse vähenemises.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

ELTL artikli 267 alusel esitatud eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kas rahvusvahelise kohtualluvuse sätete kohaselt allub asi Madalmaade kohtutele. Täpsemalt on küsimus selles, kas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määrust (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud) (ELT 2012, L 351, lk 1; edaspidi „Brüsseli Ia määrus“) tuleb tõlgendada nii, et puhtvaralise kahju vahetu avaldumine Madalmaade investeerimiskontol on piisav

seos eeldamaks, et rahvusvahelise kohtualluvuse sätete kohaselt allub asi Madalmaade kohtutele.

Eelotsuse küsimused

1. (a) Kas Brüsseli Ia määruse artikli 7 punkti 2 tuleb tõlgendada nii, et tõsiasi, et puhtvaraline kahju, mis tuleneb rahvusvahelisel börsil noteeritud ettevõtja poolt rahvusvaheliselt avaldatud, kuid väära, mittetäieliku ja eksitava teabe alusel tehtud investeerimisotsustest, on vahetult avaldunud Madalmaade investeerimiskontol või Madalmaades asuvas panga või investeerimisühingus avatud investeerimiskontol, on piisav seos eeldamaks, et rahvusvahelise kohtualluvuse sätete kohaselt allub asi Madalmaade kohtutele, mille tööpiirkonnas kahju avaldus (*kahju tekkimise koht*)?

(b) Kui vastus on eitav, kas siis on nõutavad täiendavad asjaolud, mis põhjendavad asja allumist Madalmaade kohtutele, ja millised need asjaolud on? Kas allpool punktis 7 esitatud täiendavad asjaolud on piisavad, et põhjendada asja allumist Madalmaade kohtutele?

2. Kas esimesele küsimusele tuleb vastata teisiti, kui tegemist on tsiviilseadustiku (Burgerlijk Wetboek, edaspidi „BW“) artikli 3:305a kohase hagiga, mille on esitanud ühendus, kelle eesmärk on enda õigusele tuginedes esindada esimeses eelotsuse küsimuses viidatud kahju kandnud investorite kollektiivseid huve, mis toob muu hulgas kaasa selle, et kindlaks ei saa teha kõnealuste investorite elukohta ega konkreetsete aktsiaostutehingute ega olemasolevate aktsiate müümata jätmise konkreetsete otsuste eriomaseid asjaolusid?

3. Kui BW artikli 3:305a alusel esitatud hagi allub Brüsseli Ia määruse artikli 7 punkti 2 kohaselt Madalmaade kohtutele, kas siis tuleneb nii rahvusvahelise kui ka riigisisese kohtualluvuse sätetest, et asjaomasele kohtule alluvad sama määruse artikli 7 punkti 2 kohaselt kõik järgnevad individuaalsed kahjuhüvitise hagi, mille esitavad esimeses eelotsuse küsimuses viidatud kahju kandnud investorid?

4. Kui kolmandas eelotsuse küsimuses viidatud Madalmaade kohtule alluvad kõik järgnevad individuaalsed kahjuhüvitise hagi, mille esitavad esimeses eelotsuse küsimuses viidatud kahju kandnud investorid, küll rahvusvahelise kohtualluvuse sätete kohaselt, kuid mitte riigisisese kohtualluvuse sätete kohaselt, kas siis tuleb määrata kohus, kellele allub asi riigisisese kohtualluvuse sätete kohaselt, kindlaks kahju kandnud investori elukoha alusel, selle panga asukoha alusel, kus on avatud kõnealuse investori isiklik pangakonto, või selle panga asukoha alusel, kus on avatud investeerimiskonto, või mõne muu seose alusel?

Viidatud liidu õigusnormid

Brüsseli Ia määruse artiklid 4 ja 7

Viidatud riigisisese õigusnormid

Madalmaade tsiviilseadustiku (Burgerlijk Wetboek, edaspidi „BW“) artikkel 3:305a

Asjaolude ja põhikohtuasja lühikokkuvõte

- 1 Mehhiko lahes asuval naftaplatvormil Deepwater Horizon, mis oli rendile antud BP-le, toimus 20. aprillil 2010 plahvatus, mille tagajärjel hukkusid ja said vigastada inimesed. Peale selle tekitati kahju keskkonnale.
- 2 VEB esitas 2015. aastal BW artikli 3:305a alusel BP vastu kollektiivhagi Rechtbank Amsterdamile (Amsterdami esimese astme kohus, Madalmaad), esindades kõiki isikuid, kes olid ajavahemikul 16. jaanuarist 2007 kuni 25. juunini 2010 Madalmaade investeerimiskonto või Madalmaades asuvas pangas või investeerimisühingus avatud investeerimiskonto kaudu ostnud, hoidnud või müünud BP lihtaktsiaid (edaspidi „BP aktsionärid“).

Menetluses palus VEB tuvastada,

- (i) et rahvusvahelise kohtualluvuse sätete kohaselt alluvad BP aktsionäride kahjuhüvitise hagid Madalmaade kohtutele,
  - (ii) et territoriaalne pädevus nende hagide menetlemiseks on Rechtbank Amsterdamil (Amsterdami esimese astme kohus, Madalmaad),
  - (iii) et kahjuhüvitise hagide suhtes on kohaldatav Madalmaade õigus,
  - (iv) et BP on andud BP aktsionäridele väärat, mittetäielikku ja eksitavat teavet (i) oma turva- ja hooldusmeetmete programmi kohta enne 20. aprillil 2010 toimunud naftareostust ja/või (ii) naftareostuse ulatuse kohta ja/või (iii) BP rolli ja vastutuse kohta seoses naftareostusega,
  - (v) et BP käitus punktis iv kirjeldatud viisil toimides BP aktsionäride suhtes õigusvastaselt,
  - (vi) et BP aktsionärid oleks ostnud või müünud BP aktsiaid soodsama turuhinnaga või ei oleks seda üldse teinud, kui BP ei oleks õigusvastaselt tegutsenud,
  - (vii) et eksisteerib põhjuslik seos *conditio sine qua non* tähenduses BP õigusvastase tegevuse ja sellest tulenevate ostu- ja müügitingimuste ning BP aktsionäridel ajavahemikul 16. jaanuarist 2007 kuni 25. juunini 2010 tekkinud kursikahjumi vahel.
- 3 BP vaidlustas Madalmaade kohtualluvuse ja väitis, et kohtualluvuse olemasolu põhjendamiseks ei saa tugineda Brüsseli Ia määrusele. Rechtbank Amsterdam (Amsterdami esimese astme kohus, Madalmaad) tunnistas, et VEBi hagi ei allu

talle. Apellatsioonimenetluses jättis Gerechthof Amsterdam (Amsterdami apellatsioonikohus, Madalmaad) Rechtbanki otsuse muutmata. Gerechthofi otsuse peale esitas VEB kassatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 4 Kassatsioonimenetluses on tuvastatud, et VEBi hagi on esitatud seoses lepinguvälise kahjuga Brüsseli Ia määruse artikli 7 punkti 2 tähenduses, mille kohaselt allub asi selle paiga kohtule, kus kahju tekitanud juhtum on toimunud või võib toimuda. Kassatsioonkaebusega esitatakse küsimus, kas VEBi hagi allub sama määruse artikli 7 punkti 2 alusel Madalmaade kohtutele kui selle paiga kohtutele, kus kahju tekkis.
- 5 VEB ja BP on erinevatel seisukohtadel, milline on 28. jaanuari 2015. aasta kohtuotsuse Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, edaspidi „kohtuotsus Kolassa“) ja 16. juuni 2016. aasta kohtuotsuse Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, edaspidi „kohtuotsus Universal Music“) vaheline suhe ning millised tagajärjed tulenevad sellest käesolevale kohtuasjale.
- 6 VEB märgib muu hulgas, et käesoleva menetluse asjaolud on võrreldavad kohtuotsuse Kolassa ja 12. septembri 2018. aasta otsuse Löber (C-304/17, EU:C:2018:701, edaspidi „kohtuotsus Löber“) asjaoludega. Aktsiate väärtuse vähenemist ei põhjustanud ettemääramatus finantsturgudel, vaid tõsiasi, et oma seadusjärgseid teavitamiskohustusi rikkudes esitas BP eespool punktis 1 kirjeldatud naftareostuse kohta väärat, mittetäielikku ja eksitavat teavet. Selle tagajärjel tegid aktsionärid investeerimisotsuseid, mida nad olukorra kohta tõest ja täielikku teavet omades ei oleks teinud. Pärast tegelikkusele vastava teabe teatavaks saamist vähenes nende omanduses olevate aktsiate väärtus, mistõttu tekkis neil kahju. Kuna aktsiaid, vähemasti aktsionäride nõudeid seoses nende aktsiatega hallati Madalmaade investeerimiskontol või Madalmaades asuvas pangas või investeerimisühingus avatud investeerimiskontol (debiteerimised ja krediteerimised) ja aktsiaid hoiustati sellisel investeerimiskontol, avaldus kõnealune kahju, mis seisnes aktsiate väärtuse vähenemises BP õigusvastase tegevuse tagajärjel, vahetult Madalmaades sellel investeerimiskontol. Seepärast allub VEBi hagi Madalmaade kohtutele. Asja allumiseks Madalmaade kohtutele ei pea esinema (muid) eriomaseid või täiendavaid asjaolusid.
- 7 Kui siiski peaksid nõutavaks osutama eriomased või täiendavad asjaolud kohtuotsuse Universal Music tähenduses, on VEBi arvates veel olulised järgmised asjaolud. Esiteks pöördus BP kõikide investorite poole kogu maailmas, sealhulgas Madalmaade investorite poole. VEB esindab paljude investorite huve, kellest valdava osa elukoht on Madalmaades. Teiseks sõlmis BP Ameerika Ühendriikides teiste aktsionäridega kompromissi. Nendele investoritele, kelle huve esindab VEB, kompromissi ei pakutud ja Euroopas teisi sarnaseid menetlusi ei toimu. Kolmandaks leidub VEBi esindatavate aktsionäride hulgas tarbijaid, kellele on Brüsseli Ia määruse kohaselt ette nähtud eriomane õiguskaitse. Viimaks on oluline

see, et VEB esitab oma nõuded BW artikli 3:305a alusel esitatud kollektiivhagi raames.

- 8 BP märgib muu hulgas, et pelk asjaolu, et kohtuotsuses Kolassa avaldus kahju vahetult H. Kolassa pangakontol Austrias, ei olnud piisav, et eeldada asja allumist Austria kohtutele. Asja allumine Austria kohtutele oli põhjendatud mitme asjaoluga. Barclays avaldas Austrias prospekti ja Austria pank tegeles sertifikaatide (edasi)müügiga. BP viitab sellega seoses kohtuotsuse Universal Music punktile 37. Sellest nähtub, et kohtuotsuses Kolassa tehtud otsustus oli seotud asjaoludega, mis tervikuna toetasid asja andmist hageja elukohajärgsete kohtute alluvusse. Sellest tulenevalt ei saa vahetult pangakontol avaldunud puhtvaralist kahju iseenesest liigitada „piisavaks seoseks“ Brüsseli Ia määruse artikli 7 punkti 2 kohaselt. See peab paika ka juhul, kui ei ole ohtu, et kahjustatud isik võib kahju tekkimise kohta tagantjärele muuta, valides pangakonto, mis on avatud talle sobivas kohas. Järelikult kui täiendavaid asjaolusid ei esine, siis ei allu asi selle paiga kohtutele, kus on avatud pangakonto. Seda järeldust ei muuda menetluse kollektiivne olemus.

Eelotsusetaotluse põhjenduse lühikokkuvõte

- 9 Hoge Raadi (Madalmaade kõrgeim kohus) hinnangul tekitavad need argumendid küsimusi Brüsseli Ia määruse tõlgendamise kohta, millele vastamisel võib esineda põhjendatud kahtlusi. Seepärast esitas Hoge Raad (Madalmaade kõrgeim kohus) Euroopa Liidu Kohtule eespool sõnastatud eelotsuse küsimused.
- 10 Esimese eelotsuse küsimuse kohta märkis Hoge Raad (Madalmaade kõrgeim kohus), et nii kohtuotsuses Kolassa kui ka kohtuotsuses Löber ning käesolevas kohtuasjas on tegemist puhtvaralise kahjuga, mis avaldus vahetult pangakontol või investeerimiskontol, kusjuures kõnealune puhtvaraline kahju tekkis kõnealusel pangakontol või investeerimiskontol hoiustatavate väärtpaberite väärtuse vähenemise tagajärjel. Kõnealune juhtum erineb kohtuotsuse Universal Music aluseks olnud olukorrast. Viidatud asjas tekkis pangakontol puhtvaraline kahju seetõttu, et sellelt pangakontolt tehti makse, mille eesmärk oli hüvitada kahju kandnud isikutel välisriigis tekkinud kahju. Erinevalt pangakontol või investeerimiskontol hoiustatavate aktsiate väärtuse vähenemisest sai kahju kandnud isik sellises olukorras aga pangakontol oleva hoiuse vähenemist ise mõjutada, kuna ta sai vabalt valida, kas teha makse sellelt pangakontolt. Sisuline erinevus kohtuotsuse Kolassa, kohtuotsuse Löber ja käesoleva kohtuasja vahel seisneb selles, et käesolevas asjas ei põhine hagi Madalmaades avaldatud prospektis esitatud ekslikul teabel. Vastavalt VEBi väidetele, mida Gerechthshof (apellatsioonikohus) tagasi ei lükanud ja mille õigsust tuleb kassatsioonimenetluses seega eeldada, esitas BP pressiteadete, oma veebisaidil avaldatud aruannete, majandusaasta aruannete ja tegevusaruannete kaudu ning juhatuse liikmete poolt üldsusele esitatud selgituste kaudu väärat, mittetäielikku ja eksitavat teavet. Kõnealust teavet esitades ei pöördunud BP eraldi või eelkõige Madalmaade investorite poole. Peale selle näib, et käesolevas asjas ei ole tegemist

finantstoodete müügi ja ostuga Madalmaade järelturul, vaid Londoni või Frankfurdi börsil noteeritud BP lihtaktsiate ostuga Madalmaade investeerimiskonto või Madalmaades asuvas pangas või investeerimisühingus avatud investeerimiskonto kaudu. Tõsiasi, et vastustajal ei ole võimalik ette näha, millisele kohtule saab tema vastu hagi esitada – mida tal oleks võimalik ette näha, kui kahju tekkimise paigaks peetaks kohta, kus on avatud panga- või investeerimiskonto –, ei takista alati asja allumist kahju tekkimise paiga kohtutele. 25. oktoobri 2011. aasta otsuses eDate Advertising jt (C-509/09 ja C-161/10, EU:C:2011:685, punkt 51) andis Euroopa Kohus kohtualluvuse iga liikmesriigi kohtutele, mille territooriumil on või oli internetis avaldatud teabesisu kättesaadav, seda vähemasti seoses kahjuga, mis tekkis selle liikmesriigi territooriumil, mille kohtusse on pöördutud. Tekib küsimus, kas võrreldav kohtualluvuse säte on kohaldatav hagidele, millega nõutakse sellise kahju hüvitamist, mis on aktsionäridel tekkinud seetõttu, et börsil noteeritud rahvusvahelised ettevõtjad on esitanud väärat, mittetäielikku ja eksitavat teavet.

- 11 Teise eelotsuse küsimuse kohta märkis Hoge Raad, et asjaolu, et käesolevas asjas on tegemist BW artikli 3:350a alusel esitatud kollektiivhagiga, võib kaasa tuua (täiendavaid) probleeme kahju tekkimise koha määramisel. Kuna kollektiivhagiga kaitstakse samalaadseid huve, jäävad kõnealuse kollektiivhagiga esindatavate isikute individuaalsed asjaolud arvesse võtmata. Nimelt ei ole kollektiivhagi esemeks üksikute (ostu)tehingute eripära ega konkreetsed individuaalsed otsused loobuda juba olemasolevate aktsiate müügist. Küsitav on, kas ja kuidas saab sellisel juhul vajaduse korral kindlaks teha täiendavad eriomased asjaolud. 21. mai 2015. aasta otsuses CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, punktid 35, 36 ja 56) märkis Euroopa Kohus, et esialgse võlgniku poolt nõuete loovutamine ei saa iseenesest mõjutada pädeva kohtu kindlaksmääramist Brüsseli Ia määruse artikli 7 punkti 2 (eelkäijaks olnud sätte) alusel ja et järelikult tuleb kahjustava sündmuse toimumise koht iga kahju hüvitamise nõude puhul kindlaks määrata olenemata selle nõude loovutamisest või nõuete ühe isiku kätte koondumisest. Tekib küsimus, kas sellised ranged reeglid kahju tekkimise koha määramiseks kehtivad ka BW artikli 3:305a alusel esitatud kollektiivhagi suhtes, kuna sellise menetluse puhul ei ole tegemist nõuete loovutamise ega koondumisega, vaid kõigest kollektiivse huvi esindamisega, ja kõnealused reeglid kahjustaksid BW artiklis 3:305a ettenähtud instrumendi tõhusust.
- 12 Kolmanda eelotsuse küsimuse kohta märkis Hoge Raad, et juhul kui asi allub Madalmaade kohtutele, kes tuvastavad, et BP tegevus oli BP aktsionäride suhtes õigusvastane, saavad BP aktsionärid sellele tuginedes esitada uues menetluses individuaalsed kahjuhüvitise hagi. Sellisel juhul tuleb selgitada, kas selliseid hagisid saab esitada kohtule, kellele allus kollektiivhagi menetlemine. See küsimus võib tekkida juhul, kui BP aktsionäri elukoht või tema panga või investeerimiskonto asukoht Madalmaades on väljaspool selle kohtu tööpiirkonda, kellele hagi esitati. Sellega seoses viidatakse neljandale eelotsuse küsimusele ja järgnevatele märkustele selle küsimuse kohta.

- 13 Neljanda eelotsuse küsimuse kohta märkis Hoge Raad (Madalmaade kõrgeim kohus), et kohtuotsuses Löber (punkt 31) oli Euroopa Kohtu arvates asjakohane määrata kohtualluvus Austria kohtutele. Brüsseli Ia määruse artikli 7 kohased valikulist kohtualluvust reguleerivad sätted ei reguleeri mitte ainult rahvusvahelist kohtualluvust, vaid ka territoriaalset kohtualluvust asjaomases liikmesriigis. Kohtuotsuses Löber jäeti lahtiseks, millisel pangakontol kahju vahetult avaldus. Ühelt poolt näib, et viidatud kohtuotsuses (punkt 32) ei tehta mõistet „pangakontod“ kasutades asjakohaselt vahet „isikliku“ pangakonto ja investeerimiskontode vahel. Selle põhjal saab teha järelduse, et kõne alla võivad tulla mõlemad kontod. Teiselt poolt tuleneb kohtujurist Bobeki ettepanekust selles kohtuasjas (punkt 13), et H. Löberi isiklik pangakonto oli avatud Viinis, kus oli tema elukoht, ja et tema investeerimiskontod olid avatud Salzburgis ja Grazis. Ilmselt piisab kohtuotsuses Löber järelduse tegemiseks, et asi allub Viini kohtule, et seal asus mitte ainult H. Löberi elukoht, vaid ka pank, kus ta oli avanud oma pangakonto. Seetõttu tekib küsimus, milline kriteerium või millised kriteeriumid on otsustavad territoriaalse kohtualluvuse kindlaksmääramiseks asjaomases liikmesriigis. Kas selleks on kahju kandnud investori elukoht, selle panga asukoht, kus on avatud selle investori isiklik pangakonto, või selle panga asukoht, kus on avatud investeerimiskonto, või tuleb lähtuda muust seosest?

TÖÖDOKUMENT